Lapsen ja nuoren viha psykoterapiassa

Marja Schulman

Psykologi, lasten, nuorten ja aikuisten psykoterapeutti (VET)

Viha- ja väkivaltaongelmaisen nuoren hoito

- Tampere-talo
- 20.-21.11.2014

Taustani

- Psykologi Helsingin yliopisto
- Lasten-, nuorten ja aikuisten psykoterapiaopinnot Lontoossa Tavistock klinikka 1973-1981
- Yksityisvastaanotto vuodesta 1982
- Työnohjaaja julkisessa terveydenhoidossa, lastenpsykiatriassa yksilö ja työryhmien työnohjausta
- Lastenpsykoterapeuttikoulutuksen kehittäjä vastuuhenkilö (10 et ja vet-tason lastenpsykoterapeutti koulutusta, kouluttaja, työnohjaaja
- Vauvahavainnoinnin opettaja

Kirjalliset työt

- Vauvahavainnointi- oppia observoimalla
- Lastenpsykoterapia ja sen vuorovaikutukselliset ulottuvuudet
- Useita artikkeleita Psykoterapia lehdessä

  vauvaobservaatioon ja lapsen psykoterapiaan liittyviä

  Kirjassa Lapsen ja nuoren viha (toim. Päivi Nurmi)

Esityksen jako

- Tuon kliinisen esimerkin 8 vuotiaan vaikea-hoitoisen pojan kerran viikossa toteutuneesta terapiasta
- Hoito toteutui perheneuvolassa Englannissa
- Työnohjaajana erittäin kokenut miespuolinen psykiatri ja psykoanalyytikko
- Työvälineeni
- Teoreettiset käsitteet, jotka auttoivat ymmärtämään lapsen vihaa ja väkivaltaa

Taustatietoja

- Lähete tuli koulun taholta
- Poika häiritsi luokkarauhaa, oli levoton, kiusasi toisia lapsia.
- Toisten lasten vanhemmat vaativat pojan siirtämistä toiseen kouluun. Hän oli jo vaihtanut koulua aikaisemmin.

Prosessin eteneminen

- Kouluneuvotteluja
- Äiti oli yksinhuoltaja
- Hänen ja lapsen tapaamisia yhdessä ja erikseen
- Äiti aloittaa omat käynnit kokeneella perheneuvolan työntekijällä
- Lapsen kertaviikkoinen psykoterapia alkaa n. vuoden päästä lähetteestä

Ensimmäinen tutustumiskäynti

- Terapian aloittamisesta sovitaan.
- Äidin käynnit jatkuvat koko lapsen terapian ajan
- Poika istuu välillä äidin sylissä ja roikkuu ja repii äidin kaulahuivia, äiti ei tee mitään.
- Äiti on onneton kun hän ei voi mennä lapsensa kanssa minnekään, on täysin sidottu.

Ensimmäinen terapiatunti

- Puitteiden kuvaus
- Lapsi on hauskan näköinen, ihastelee huonetta ja esillä olevia leluja. ’ihannepotilas’

Toinen terapiatunti

- Täysin erilainen
- Häntä tympii kaikki huoneessa oleva, hän potkii tavaroita ja leluja
- Hän sutaisee kuvan, jossa on tunnistettavissa miehen kuva. Tämä jää hänen viimeiseksi piirustuksekseen. Mies näyttää roistolta, mutta hän sanoo tämän olevan filmitähti. Leikkivälineisiin hän ei koske leikkiäkseen niillä.

Vaikeudet alkavat

- Hän vastustaa huoneeseen tuloa. Odotushuoneessa tapahtuu näytelmä, jota muut seuraavat jännityksellä. Terapeutti vetää vastustelevaa lasta huoneeseen. Äiti istuu passiivisena.
- Huoneessa poika riehuu, pomppii ja kiipeilee huonekalujen päälle. Kissa- ja hiiri leikki on kiihottuvaa ja eskaloituvaa.

Rajaamisen vaikeudet

- Jos kosken poikaan estääkseni häntä heittämästä tavaroita päälleni, niin hän menettää täysin malttinsa ja villiintyy. Häneen ei voi koskea.
- Joudun poistamaan vähitellen kaikki kovat tavarat, koska hän käyttää niitä heittoaseina.
- Joudun poistamaan huonekaluja, sillä hän uhkaa heittää niitä minua kohti, kuten putkijalkaiset tuolit ja nostettavissa olevan pöydän.
- Kaiken muun irtaimen joudun poistamaan. Huoneen pelkistäminen välttämätöntä.

Miten suojaan itseäni ja poikaa

- Alan pukeutua pitkiin housuihin ja suojaan pukeutumisella itseäni sen jälkeen kun hän heitti pihvitomaatin rinnukselleni ja alkoi sylkeä päälleni.
- Hänen tuli jättää kengät huoneen ulkopuolelle, koska hänen potkimisensa aiheutti mustelmia jalkoihini.
- Sovin äidin kanssa yhteistyöstä odotushuoneessa: hän hoitaa pojan huoneeseen ja minä vastaan terapiatunnin aikana pojan rajoittamisesta.

Sitoutuminen hoitoon

- Äiti sitoutui hoitoon - meistä tuli yhteistyökumppanit tulotilanteissa
- Koulutapaamiset rehtorin ja opettajan kanssa johti siihen, että koulu antoi lisäaikaa pojalle.
- Itse päätin sitoutua hoitoon ja viedä sen niin pitkälle kuin mahdollista.
- Äiti sitoutui omiin käynteihinsä

Vuorovaikutuksessa vallitsevat negatiiviset tunteet

- Pelko/halu vahingoittaa ja tulla vahingoitetuksi
- Ahdistus selviytymisestä, sietämättömät ahdistukset, sanattomat ahdistukset
- Voimattomuus, avuttomuus, häpeä, epäonnistuminen
- Sadomasokismi, ilkkuminen, voitonriemu, kiusaaminen
- Sanat eivät kanna
- Teot, toiminnallisuus
- Negatiiviset tunteet: häpeä, nolous, raivo, huonommuus.
- Koston halu, toivottomuus, provosointi, kiusaaminen

Vuorovaikutuksessa vallitsevat positiiviset tunteet

- Empatian kokeminen lähes mahdotonta
- Ainoastaan ensimmäisellä tunnilla hän oli suloinen viaton lapsi
- Vähitellen avautuva tarina auttaa ymmärtämään ja näkemään että tämän pojan terapian keskeytyminen vie häneltä mahdollisuuden saada hoitoa. Tärkeää jatkaa samassa koulussa.

Taustatietoja

- Äiti oli 16 vuotias nuori tullessaan raskaaksi
- Satunnaissuhteesta
- Lapsen biologinen isä ei tiedä lapsesta, (eikä lapsi isästään) Äiti ei ole kertonut pojalle isästä mitään.
- Äiti oli ambivalentti pitäisikö lapsen vai hankkisiko abortin.
- Isoäiti hoiti vauvaa, lapsen äiti jatkoi kavereiden kanssa nuorisoelämää, mistä aiheutui riitoja äidin ja tyttären välille.

Vaikeudet alkavat

- Lapsen ollessa n. 5 vuotias äiti muuttaa pojan kanssa lapsuudenkodistaan. Välit ovat tulehtuneet.
- Välit isoäitiin katkeavat
- Vaikeudet siirtyvät myös kouluun, väkivaltaisuus kohdistuu niin muihin oppilaisiin kuin tilanteissa opettajien kanssa.
- Poika on älyllisesti normaalitasoinen

Terapia jatkuu vaikeiden tilanteiden kautta

- Lapsi roikkuu kielloista huolimatta säleverhoissa
- Pyydän talonmiehen apua – tämän asiaan puuttuminen yllättäen tehoaa ja laukaisee tilanteen hetkellisesti. Olin kynnysmatto!
- Saan työnohjaajalta epäsovinnaisen keinon puuttua pojan sietämättömään käyttäytymiseen, jota käytän kerran ja se toimi!

Keskeisiä käsitteitä

- Kiintymyssuhdehäiriö,
- turvattomat ihmissuhteet,
- Äidin tilanteessa tuen puuttuminen
- Erot ja menetykset
- Häpeä suhteessa äitiin, isoäitiin ja puuttuvaan isään
- Vaikeus sisäistää hyvää ihmissuhdetta

Tunnemaailman tilanne

- Paranoidiset ahdistukset, pelot, tunkeutuvuus, haavoittuvuus, yliherkkyys, reaktiivisuus
- Usko hyvään heikkoa.
- Itsetuntovaikeudet, huonommuus: ’ jos olen hirveä niin olen sitä sitten oikein kunnolla’
- Sietämättömät ahdistukset, tuhoava kateus
- Patologiset puolustuskeinot: kieltäminen. Projektiot, lohkomiset, projektiivinen identifikaatio.
- Psyykkisen kivun kieltäminen, maaninen voitonriemu, kaikkivoiva asenne, empatian puute

käsitteitä

- Paranoidis-skitsoidinen positio: lohkomismekanismit: hyvä ja paha erillään
- Depressiivinen positio:
- Kyky välittää toisesta, kyky ottaa vastuu omista tunteista ja toiminnoista
- Kyky kestää tunteita (Bion: container-contained -transformaatio)
- Reflektiivinen kyky käsitellä tunteita ja tavoittaa psykologisia ilmiöitä, kyvyttömyys tavoittaa toisen mieli ja tunnetilat.

Tunteiden kierrättäminen

- Projektiivinen identifikaatio
- Tilanteen ylösalaisin kääntäminen, toisen ihmisen rajojen kunnioituksen puute
- Vaikeus löytää hyvää äidillistä tai isällistä asennoitumista.
- Talonmies ja miestyönohjaajani olivat hyviä rauhallisia miehisiä isoisiä

Johtopäätöksiä

- Varhainen hoito- lapsen ja vauvan tukeminen
- Pikkulapsen hoito, riittävästi negatiivisten, vihan ja raivon tunteiden käsittelyä
- Surutyö tekemättä
- Latenssi-ikäisen hoito tärkeää, sillä isokokoisen nuoruusikäisen kanssa tilanteet voivat olla liian uhkaavia ja pelokkaita. Huoneen ulkopuolella toinen kollega istumassa varmuuden vuoksi.

Lapsen hyvän kasvun edellytykset

- Lapselle puhuminen
- Nuoruusikäiset teiniäidit ovat riskiryhmä
- Normaali narsismi auttaa kiinnittymään lapseen ja kokemaan itsensä hyväksi jos lapsi kehittyy hyvin.
- Äidin tukemine
- Kiintymyssuhdevaikeudet, menetykset hankaloittavat lapsen hyvää kehitystä, häpeä ja kateus seuraa pettymyksestä ihmissuhteissa. Lapsi voi kokea kaltoin kohdelluksi. Primääripettymys.

Terapian kesto ja lopettaminen

- Terapian kestoksi tuli vajaat kolme vuotta
- Lopettaminen toteutettiin suunnitellusti ja lopettamiseen varattiin reilusti aikaa.
- Koulussa meni paremmin. Oli muita hankalampia lapsia kuin hän.
- Epävarmuus saiko hän pysyvämpää apua.
- Meni murrosikäisenä oma- aloitteisesti psykoterapiaan.

Oikeutetun vihan osuus

- Mikä on oikeutettua vihaa? Mikä kohtuutonta?
- Reaktiivisuus esti ajattelun
- Terapeutin vastatunteet olivat voimakkaat, terapeutin omia rajoja koetellaan
- Havainnointitaidot, lapsi kommunikoi teoillaan.
- Lastenkamarin haamut - toistaminen muistamisen sijaan.

Konkreettisuus

- Tilanteet olivat hyvin konkreettisia, todellisia
- Hän oli vakuuttunut että olen uhka hänelle.
- Molemmat pelkäsimme toisiamme
- Koin suurta avuttomuutta ja keinottomuutta ja toisaalta vallan käytön mahdollisuutta. Olisin voinut lopettaa hoidon milloin vaan.
- Sado-masokistinen suhde, jota ei haluisi vahvistaa.

Kokemusta rikkaampi

- Tämä kokemus on vahvistanut ja auttanut työnohjauksissa ymmärtämään näitä lapsia, joiden kohdalla elämän narratiivi on palasissa ja koostamatta.
- Peitetarinat tai niiden täydellinen puuttuminen. Tämä työ on merkitysellistä.

Kiitos!

- Kiitos paljon huomiostanne!